

Towarzystwo Miłośników Głogowa

ENCYKLOPEDIA

Ziemi Głogowskiej

Zeszyt 30.

Głogów 1995

Komitet redakcyjny:

Antoni Bok, Janusz Chutkowski (redaktor naczelny, Jerzy Dymytryszyn (sekretarz redakcji), Zenon Hendel, Jerzy Sadowski.

Konsultaci:

Henryk Ciejka – kartografia
Sławomir Krawczyk – architektura
Robert Górniak – historia Kościoła

**Autorzy haseł zamieszczonych
w zeszycie 30:**

Janusz Chutkowski
Józef Cwynar
Robert Górniak
Jerzy Herman
Jerzy Jankowski
Andrzej Malinowski
Bogusław Mielcarek
Artur Pacyga
Krzysztof Zawicki

Ebook na podstawie oryginalnego wydania broszurowego wykonał:

Albin Tomalak

mailto: albin.tomalak@neostrada.pl

Bonerowie

Rodzina patrycjuszy mieszczańskich, związana z Wrocławiem, Krakowem i Głogowem.

Założycielem rodu był Johann Boner (około 1450-1523), który przybył do Polski za panowania Kazimierza Jagiellończyka z Landau w Alzacji. Towarzyszyli mu młodszy bracia Jakub i Fryderyk. Bonerowie osiedlili się najpierw we Wrocławiu, gdzie Jan nawiązał stosunki handlowe z Norymbergą i założył spółkę specjalizującą się w handlu sukniem, srebrem i woskiem. Później wyjechał do Krakowa, natomiast jego bracia pozostali na Dolnym Śląsku.

Jan Boner został wierzycielem króla Aleksandra, ponieważ dorobił się wielkiego majątku na papierniach w Baliicach, Bonarce i Kamieniu oraz żupach solnych w Wieliczce, którymi zarządzał z poręczenia króla. Zygmunt Stary uczynił go formalnym królewskim bankierem i w 1514 r. nadał mu szlacheństwo połączone z urzędem burgrabiego na zamku wawelskim.

Wcześniej z Zygmuntem związali się jednak młodszy bracia Jana - Jakub i Fryderyk. W 1505 r. udali się oni wraz z nim do Głogowa, gdzie pełnili odpowiedzialne funkcje na dworze książęcym. Jakub, za zgodą Zygmunta otworzył w Głogowie mennicę, w której bito wartościowy pieniądz.

Pobyt Bonerów w Głogowie nie trwał jednak długo. Opuścili go oni w 1506 r. Fryderyk wraz z Zygmuntem Jagiellończykiem pociągnął do Krakowa, natomiast Jakub osiadł we Wrocławiu, gdzie wybudował okazałą rezydencję renesansową w Wojnowicach. Zmarł około połowy XVI wieku. Pałac i mennicę głogowską zapisał swoim córkom Barbarze i Helenie, które poślubiły mieszczan wrocławskich.

Z rodziny Bonerów do wielkiego znaczenia doszedł jeszcze bratanek Jana - Seweryn (1486-1549) oraz jego siostra

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

Zofia. Seweryn został kasztelanem rawskim i wojewodą krakowskim, Zofia poślubiła natomiast wojewodę lubelskiego - Jana Firleja.

Bonerowie należeli do największych mecenasów polskiego renesansu. Opiekowali się oni poetą Jerzym Loganem, malarzem Hansem Suessem z Kulmbachu, lekarzem Anzelmem Eforinusem i Juliuszem Deciussem. Z ich bogactwa korzystał także Jan Kochanowski.

Pod koniec XVI wieku ród, począł wymierać. Wymienia się Jeszcze Franciszka Bonera - rajcę krakowskiego i Tomasz Bonera - opiekuna uczonych, ale w początku XVII wieku, z powodu braku męskiego potomstwa polscy Bonerowie znikli zupełnie. (Jerzy Jankowski)

Literatura: J. Ptaśnik, Bonerowie, Rocznik Krakowski 1905, VII.; J. Ptaśnik, Studia nad patrycjatem krakowskim, Rocznik Krakowski 1913, XV; Historia Śląska pod red. R. Hecka i E. Małeczyńskiej, Wrocław 1961, T. 1/2; E. Krakowiecka, Maciej z Miechowa, Warszawa 1956.

Bractwa religijne (2)

Na terenie Ziemi Głogowskiej istniały jeszcze następujące rodzaje bractw: maryjne - <Nawiedzenia NMP> przy kościele parafialnym w Kożuchowie, <Maryjne dla prostych ludzi> przy parafii św. Mikołaja w Głogowie, <Zwiastowania NMP> przy kolegiacie w Głogowie; szkaplerzne - <Szkaplerza św.> w kościele karmelitów p.w. św. Józefa w Kożuchowie, <Szkaplerza św.> w kościele dominikanów p.w. św. Piotra i Pawła w Głogowie oraz eschatologiczne - <Dobrej Śmierci> w kościele franciszkanów p.w. św. Stanisława w Głogowie (1662 - 1810).

Wśród bractw działających na terenie Głogowa wiele informacji posiadamy o kongregacji Jezuickiej <Zwiastowania NMP>. Podstawowym dokumentem dotyczącym sodalicii był album: "Album Almae Congregationis Annuciatee Virginis Mariae in Collegio Societatis Jesu Glogoviae ad Odram erectae confirmaeque Anno MDCXXXIX". Był to kodeks oprawiony w atlas, jego okładka ozdobiona była srebrnym wizerunkiem Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Pierwszą stronę zdobiły wizerunki św. Ignacego Loyoli, św. Franciszka Ksawerego i św. Mikołaja - patrona fary głogowskiej i św. Katarzyny Sieneńskiej - patronki studentów. Stronę tytułową wykonano w stylu renesansowym. Kodeks zawierał modlitwę do Matki Boskiej: "Trahe nos post Te" (Pociągnij nas za sobą), która była mottem kongregacji. Ponadto znajdował się w nim wykaz członków honorowych, zasłużonych i urzędujących. Na osobnej stronie widniały zapisy poświęcone panującej dynastii Habsburgów. W 1631 r. do albumu zostały wpisane dedykacje: cesarza Ferdynanda II, księżnej mantuańskiej Eleonory, córki Filipa III króla hiszpańskiego - Marii, wielkiego mistrza Zakonu Niemieckiego, córki Ferdynanda II - Marii Anny oraz żony Władysława IV - Cecylii Renaty. Zapewne były to najznakomitsze z osobistości

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

---

wpisanych do albumów śląskich bractw. Na podstawie źródeł wiadomo, że bractwo Zwiastowania NMP w Głogowie nakazywało członkom codzienne trzykrotne odmawianie modlitwy Anioł Pański, kwartalne czytanie statutów bractwa, odwiedzanie chorych, praktykowanie czynnej miłości bliźniego, udział w święcie patronalnym 25 marca, udział w nabożeństwach odprawianych we wszystkie święta maryjne, w Boże Narodzenie, Wielkanoc i Zesłanie Ducha Świętego oraz udział w pogrzebach zmarłych członków bractwa. Obowiązek indywidualnej modlitwy oraz spowiedzi i komunii świętej pozostawiono gorliwości religijnej członków. Ze sprawozdań z przeprowadzonych w latach 1704, 1705 i 1716 wizytacji kościelnych wynika, że Bractwo Najświętszego Sakramentu złączono z bractwem pod wezwaniem Zwiastowania NMP. W oparciu o fundację Bractwa Zwiastowania NMP przez cały tydzień odprawiano mszę świętą o godzinie 7.00. W czwartki po teże mszy urządzano procesje z Najświętszym Sakramentem wewnątrz kościoła. W niedziele i święta rozpoczynano nabożeństwa o 5.45 od odprawiania Drogi Krzyżowej. W czasie jej trwania w kaplicy celebrowano czytaną mszę św.. O godz. 7.00 była msza św. śpiewana. Godzinę później głoszone kazanie, a po nim następowała suma. O 14.00 śpiewano nieszpory, a po nich odmawiano litanie. W ciągu tygodnia codziennie śpiewano o godz. 6.00 oficjum ku czci świętego Krzyża. (Robert Gómiak)

Literatura: W. Bochniak, Religijne stowarzyszenia i bractwa katolików świeckich w diecezji wrocławskiej od XVI w. do 1810, Wrocław 1983 (Według autora kongregacja Zwiastowania NMP powstała w Głogowie już w XIV wieku a jej najprężniejszy okres działalności przypada na lata 1642-1810); H. Gerlic, Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526), Gliwice 1993, s. 185-187; J. Kłoczowski, Dominikanie polscy na Śląsku w XIII-XIV wieku, Lublin 1956, s. 262-269; B. Kumior, Kościelne stowarzyszenia świeckich na ziemiach polskich w okresie przedrozbiorowym, Prawo Kanoniczne, T. 10:1967, nr 12, s. 289-356; Z. F. Lec, Z przeszłości jezuitów w Głogowie w latach 1625-1776, (W:) Studia i materiały z dziejów Głogowa. Red. K. Matwijowski, Głogów-Wrocław 1993, s. 50-53; W. Urban, Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV wieku, Wrocław 1959; W. Urban, Z dziejów duszpasterstwa katolickiego w Archidiecezji Opolskiej i Głogowskiej w czasach nowożytnych, cz. 2 - Archidiecezja Głogowska, Warszawa 1975.

Głogów 1945 – wojskowa komenda miasta

Z chwilą zakończenia działań wojennych w mieście przestała istnieć jakakolwiek władza niemiecka. Nieliczni, nie wysiedleni i pozostali przy życiu Niemcy, gromadzili się na dalekich przedmieściach i w ocalałych budynkach dawnych koszar Hindenburga. Zgodnie z zasadami wyrażonymi w Konwencji Haskiej z dnia 18

października 1907 r. o prawach i zwyczajach prowadzenia wojny lądowej władzę w mieście objął wojskowy komendant miasta wojsk zwycięskich. Formalnie, w oparciu o umowę zawartą pomiędzy Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego i Rządem Związku Radzieckiego w dniu 26 lipca 1944 r. w pasie działań wojennych utworzono radzieckie komendatury wojenne, którym podporządkowana była władza cywilna.

Komendatury wojenne zorganizowane zostały w oparciu o podział administracyjny sprzed 1945 r.. Powstały więc komendatury powiatowe (nazywane również rejonowymi) oraz rejonowe (nazywane również gminnymi). Podlegały one szefom służb komendanckich poszczególnych frontów.

Komendantami wojennymi miasta Głogowa i powiatu głogowskiego byli kolejno majorowie Rot, Zubkow i Tokarew. Ten ostatni przez jakiś czas sprawował funkcję zastępcy Zubkova. Ich przełożonym był szef służb komendanckich I Frontu Ukraińskiego ppłk. Repin. Komendanturze wojennej w Głogowie podlegały: Komenda Rzeczna, z siedzibą na Ostrowiu Tumskim i Komenda Kolejowa, przy obecnej ul. Krochmalnej. Zadaniem służb komendanckich było przede wszystkim organizowanie zaplecza frontu w taki sposób, aby możliwy był sprawny transport i dostawy na jego rzecz, a nadto utrzymanie

porządku i spokoju. Dążono do uruchomienia najważniejszych zakładów produkcyjnych, przede wszystkim takich jak: młyny, piekarnie i gospodarstwa rolne, a nadto do jak najszybszego utworzenia sprawnie działającej administracji cywilnej.

Zadanie Komendy Wojennej w Głogowie było szczególnie trudne z powodu ogromnych zniszczeń miasta, a przede wszystkim zniszczenia połączeń kolejowych i dróg. Komendant Miasta obrał siedzibę w budynku obecnego Liceum Ogólnokształcącego nr 1, przy ul. Jedności Robotniczej, położonym poza dawnym centrum miasta, który był tylko częściowo uszkodzony. Na boisku szkolnym zainstalowano agregat prądowłóczy. Wodę dowożono z pobliskich miejscowości beczkowozami. Postawiono tam również kuchnię polową

Pierwszym zadaniem Komendy Miasta było zabezpieczenie pozostałych środków żywności dla potrzeb wojska i resztek ludności cywilnej. W piwnicach budynku Komendy oraz w piwnicach spalonych domów przy obecnej Al. Wolności ulokowano magazyny mąki. Na terenie Cukrowni w Nosociach - magazyny cukru oraz magazyny innych towarów żywnościowych na prawym brzegu Odry, gdzie przez jakiś czas stacjonowały również niewielkie oddziały marynarzy radzieckich. W odległej od miasta o 7 km miejscowości Żukowice zorganizowano gospodarstwo rolne, skąd dostarczane było mięso, mleko i inne produkty rolne.

Ostateczna likwidacja Komendy Wojennej w Głogowie nastąpiła w lipcu 1946 r., kiedy to mjr Tokarew przekazał władzom miejskim budynek Komendy. Pozostałe budynki zajmowane w mieście przez jednostki radzieckie zostały zwolnione na jesieni 1947 r..(Janusz Chutkowski)

Literatura: J. Chutkowski, Dzieje Głogowa, Legnica 1991; H. Dominiczak, Działalność radzieckich komendantur wojennych na Ziemi Lubuskiej, Nadodrze nr 8 i 9 z 1967 r.; E. Hoinka, Pierwsze dni Głogowa z jednej strony medalu i pół z drugiej. W: Mój dom nad Odrą, Zielona Góra 1971; H. Rybicki, Powstanie i działalność władzy ludowej na zachodnich i północnych obszarach Polski, Poznań-Słupsk 1976; Z. Kowalski, Powrót Śląska Opolskiego do Polski, Opole 1988.

Haczkowski Józef

Józef Haczkowski urodził się 17 sierpnia 1928 r. w Oleksińcach pow. Borszczów woj. tarnopolskie. Ojciec jego był kowalem - pracował w majątku (uczestnik wojny 1918-1920). Szkołę powszechną zakończył na 4 klasie w 1939 r.. Tuż po wybuchu wojny zmuszony był uciekać wraz z rodziną przed Ukraińcami, najpierw do Jezierzan, następnie 10.II.1940 r. do Dawidkowic (pow. Czortków), gdzie pracował wraz z blis-

kimi na folwarku do 1944 r.. Spośród 3 braci: Romana, Zbigniewa, Tadeusza w 1944 r., najstarszy z ojcem został wcielony do W.P. J. Haczkowski w 1944 r. wstąpił do radzieckiej milicji "Istrybitelnego Batalionu", walczącego z nacjonalistami ukraińskimi. Tam w lutym 1945 r. został ranny i dostał się do niewoli. W kwietniu 1945 r. wraz z rodziną i znajomymi (6 rodzin) wyruszył na Ziemię Odzyskaną. Do Sławy Śląskiej dotarł 13 maja 1945 r. pierwszym transportem kolejowym. Osiadł wraz z rodziną w Kolonii Sława. W 1949 r. ukończył w Sławie Publiczną Szkołę Doksztalującą - Zawodową i rozpoczął pracę jako księgowy w Gminnym Ośrodku Maszynowym w Sławie. W 1950 r. zawarł związek małżeński z Teresą Zejske. W latach 1950-1951 odbył w Warszawie służbę wojskową. W latach 1947-1953 był członkiem ZWM, później ZMP. W 1954 r. wstąpił do PZPR. Po powrocie z wojska był sprzedawcą, a następnie kontrolerem w miejscowej Gminnej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska". Z uwagi na znaczne umiejętności organizacyjne w 1954 r. został

prezesem spółdzielni, która była w tym czasie jedną z najbardziej zaniedbanych w powiecie głogowskim. Pod jego kierownictwem bardzo szybko osiągnął zyski i zaczął konkurować z najlepszymi w woj. zielonogórskim. W 1959 r. Haczkowski ukończył Zaoczne Studium Ekonomiki Handlu w Krakowie. W latach sześćdziesiątych sławski GS stał się jednym z najlepszych, a w następnej dekadzie wiodącą spółdzielnią w Polsce (np. w 1972 r. zajął III, w 1977 r. - II, w 1978 - I miejsce w kraju) Zainicjował budowę w Sławie i gminie nowoczesnej sieci usługowo - handlowej. Do sławskiej spółdzielni zjeżdżano z całego kraju podpatrując źródła sukcesu. Prezes Haczkowski stał się osobą znaną. Wielokrotnie był członkiem rad narodowych, od 1958 do 1976 PKN, od 1978-1981 - Miejskiej i Gminnej, od 1980 do 1983 - WKN. W związku z narastającym kryzysem politycznym i niepokojami społecznymi w 1981 r. ustąpił ze stanowiska. W latach 1988-1990 był przewodniczącym Rady Narodowej Miejskiej i Gminnej w Sławie. Józef Haczkowski położył ogromne zasługi dla rozwoju gospodarczego Sławy w okresie powojennym. (Artur Pacyga)

Odra – powódź w 1903 roku

Powódź jest jedyną klęską żywiołową w zwalczaniu której człowiek osiągnął zadawalający stopień skuteczności, chociaż nie zawsze potrafił przewidzieć ją wystarczającym wyprzedzeniem. Lata powodziowe zazwyczaj układały się w "pasma" co tłumaczy się cyklicznymi zmianami aktywności Słońca. Cała seria powodzi wystąpiła na przełomie wieku w latach 1880, 1897, 1902 i 1903 kiedy to miała miejsce największa powódź naszego stulecia, a w Głogowie zaobserwowano na wodowskazie stan 657 cm. Według raportu tajnego Radcy Budownictwa H. Kellera z 26.X.1903 r. ("Powódź lipcowa 1903 i stosunki powodziowe w dolinie Odry") długotrwałe deszcze obejmujące cały południowy Śląsk w dniach 9-10.VII zmieniły się w oberwanie chmury. Na rozległym obszarze zlewni Górnej Odry zaobserwowano w tych dniach opady o wysokości większej niż 150 mm. Najwyższy opad dobowy 240 mm wystąpił 9.VII. Wezbrane deszczami dopływy zapoczątkowały powódź w czasie której najwyższe z dotychczasowych stanów notowano na wodowskazach: Chałupki, Krapkowice, ujście Nysy Kłodzkiej, Brzeg Dolny, Ścinawa i Nowa Sól. Fala 11.VII dotarła do Raciborza osiągając tam stan 737 cm i przepływ 1.550 m³/s. Następnego dnia, skutkiem przerwania wałów, powstało ogromne rozlewisko między Oławą a Wrocławiem i fala powodziowa uległa spłaszczeniu. Już 15.VII powódź ogarnęła Wrocław. W dwa dni później w Ścinawie notowano 657 cm przy przepływie 2.300 m³/s. Ten sam stan osiągnęła kulminacja w Głogowie 18 .VII. W dniu 21.VII fala powodzi doszła do Frankfurtu nad Odrą a następnego dnia minęła ujście Warty. O potęgze żywiołu świadczy, cytowana za rocznikiem hydrologicznym (der Landesanstalt für Gewässerkunde, Abflussjahr 1939) wysokość szczytu fali ponad poziom wylewu wynosząca

Encyklopedia Ziemi Głogowskiej

---

w Raciborzu 360 cm, we Wrocławiu 380 cm i w Szwedt 170 cm. Powódź trwała w Raciborzu 8 dni, we Wrocławiu 14 dni a w Szwedt aż 58 dni. Na całym odcinku rzeki między Wrocławiem a Głogowem zostały przekroczone wcześniej notowane najwyższe stany. Przyczyną tego było spiętrzenie wód przez wały budowane przez związki wałowe zobligowane do tego ustawą o ochronie od powodzi z 1900 r. W czasie powodzi w 1903 r. nie istniały jeszcze zbiorniki retencyjne. Pierwszy taki zbiornik (Leśna na Kwisie) został oddany do użytku dopiero w 1908 r. W początkowej fazie była także regulacja dopływów Odry. Ogrom wyrządzanych przez powódź szkód stał się impulsem do budowy polderów chroniących Wrocław oraz przebudowy Wrocławskiego Węzła Wodnego w wyniku której stał się on jednym z najlepiej chronionych przed powodzią miast. Po powodzi w 1903 r. miała miejsce ostatnia przebudowa odrzańskich wałów przeciwpowodziowych. (Jerzy Herman)

Literatura: K. Hertman, Rozwój Odry od rzeki naturalnej do kulturalnej (maszynopis); C. Szczegielniak, Wielowiekowa zmienność zdarzeń hydrologicznych, Opole 1983.

Scultetus Hieronim

Hieronim Scultetus urodził się w 1460 r. w Grębociach koło Głogowa. O jego dzieciństwie i młodości wiemy niewiele. Wiadomo tylko, że był synem sołtysa z Grębocic i uczył się w szkole kolegiackiej w Głogowie. W 1490 r. rozpoczął studia prawnicze w Bolonii. Otrzymał stopień doktora teologii oraz tytuł "Decretum Licentiatius".

Pełniąc funkcję kantora był członkiem kapituły głogowskiej w latach 1503-1507 (dokumenty poświadczające z 28 kwietnia 1503 r. oraz 15 lipca 1503 r.). Był również proboszczem w Kożuchowie (o czym świadczy między innymi dokument spisany we Wrocławiu 4 września 1503 r. przez notariusza Georgiusa Nadlera), wikarym w katedrze wrocławskiej, proboszczem w Chocieburzu (Cottbus), kanonikiem w Brandeburgu oraz doradcą księcia Joachima I. Słynął jako niezrównany krasomówca.

Po śmierci biskupa brandenburskiego Johanna von Bredow powołany na jego następcę i zatwierdzony przez papieża 6 października 1507 r.. Jako zwierzchnik biskupstwa brandenburskiego dążył do zreformowania życia duchowieństwa i podejmował prace nad wydaniem ksiąg liturgicznych. Za jego rządów wydrukowano między innymi mszał brandenburski (drugie wydanie w Bazylei – 1518 rok) oraz przeprowadzono reformę kapituły (kanonicy zmienili regułę norbertańską na wzór kapłanów świeckich). W 1512 roku Scultetus zorganizował synod diecezjalny w Ziegesar. W styczniu 1514 r. w imieniu papieża Leona X - wręczył palium arcybiskupowi Abrechtopowi von Magdeburg. Od 1520 r. Scultetus administrował diecezją w Havelbergu.

Ponieważ Wittenberga kolebka reformacji leżała w jego biskupstwie, na nim spoczywał obowiązek złagodzenia sporów i ustosunkowania się do wystąpień Marcina Lutra. Luter

przestał protest władzom kościelnym zgodnie z obowiązującą procedurą (była to hipoteza teologiczna, materiał przeznaczony do dyskusji mającej doprowadzić do dokładniejszego określenia pojęcia odpustów i ich stosowania zgodnego z Ewangelią i teologią). Tezy otrzymali arcybiskup magdeburgski – jako papieski komisariusz oraz Hieronim Scultetus jako biskup brandenburski - miejscowy ordynariusz. W 1517 r. Scultetus za pośrednictwem Johanna Staupitza -przełożonego saskiej kongregacji augustianów bezskutecznie usiłował przenieść Lutra do Schweigen. Następnie w lutym 1519 r. pertraktował osobiście z Lutrem w Wittenberdze aby nie dopuścić do dyskusji z dr Eckiem z Ingolstadt. W 1521 r. wraz z księciem elektorem Scultetus odwiedził parlament w Wormacji i skłaniał Lutra do ustąpienia.

Za zasługi mimo papieskiego protestu – został obdarzony przez księcia Joachima I biskupstwem w Havelbergu na które wprowadził go osobiście w uroczystym orszaku 9 sierpnia 1521 r. Hieronim Scultetus zmarł 29 października 1522 r. w Wittstock. Został pochowany w tamtejszej katedrze, w miejscu, w którym biskupi havelberscy mieli swój zamek. (Robert Górniak)

Literatura: V. Banaszak, Historia Kościoła katolickiego, T. 3 - czasy nowożytne (1517-1758), Warszawa 1189; B. Dratwa, Wybitni duchowni związani z dziejami terenu diecezji gorzowskiej, Gorzowskie Wiadomości Kościelne R 19:1976, nr 7, s. 273-279; H. Gerlic, Kapituła głogowska w dobie piastowskiej i jagiellońskiej (1120-1526), Gliwice 1993; H. Hoffman, Glogauer Bischöfe, Breslau 1927; J. M. Todd, Marcin Luter Studium biograficzne, Warszawa 1970; J. M. Todd, Reformacja, Warszawa 1974; W. Urban, Wykaz regestów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu Studia Teologiczne – Historyczne Śląska Opolskiego, T. 4:1975, s. 251-268.

Sława – obozy pracy

Na terenie Sławy istniały w latach 1939–1945 obozy jenieckie dla jeńców polskich, francuskich i serbskich. Ponadto istniały dwa obozy pracy dla kobiet narodowości żydowskiej w folwarkach Bänisch i Neuvorwerk należących do majątku Przybyszów (Pürschkau). Jeńcy polscy i francuscy pracowali od dzielnicy u rolników. Autor kroniki sławskiej pisze, że jeńcy serbscy bardzo przyjaźnili się z Polakami, przekazując sobie różne informacje dotyczące wydarzeń frontowych. Obozy Żydówek oddalone były od Sławy o około 3 km. Więźniarki żydowskie oznaczone były naszyty mi na wierzchniej odzieży czerwonymi pasami. Pozbawione były wszelkiej bielizny osobistej, chodziły tylko w odzieży drelichowej przydzielonej przez władze obozowe. Pracowały w bardzo ciężkich warunkach, które nie wiele różniły się od panujących w obozach koncentracyjnych. W czasie mrozów więźniarki mieszkaly w stodole, gdzie leżały na rozrzuconej słomie, często zamarzając na śmierć. Stodoła ogrzewana była przez dwa małe piecyki. Przy głodowych racjach żywnościowych śmiertelność była bardzo wysoka. Zmarłe grzebano w pobliskim lasku rosnącym na wzgórzu. Naoczni świadkowie wspominają, że w czasie konwojowania transportu Żydówek z dworca kolejowego do folwarku, zgłodniałe kobiety rzuciły się na rosnący przy drodze żywopłot z głogu objadając jego pąki. W nocy obozy żydowskie oświetlały dwa silne reflektory, których światła widoczne były w Sławie. W 1944 r. kobiety z obozów pracy kopały rowy przeciwczołgowe. Kiedy front się zbliżał i nastąpiła ewakuacja Niemców, ewakuowano też obozy pracy przymusowej na zachód.

We wsi Ciosaniec znajdował się obóz dla tak zwanych "Półżydów" (Halbjuden). Więźniowie tego obozu korzystali z

trochę lepszych warunków bytowania i pracy niż kobiety obozu żydowskiego. Zmarły już mieszkaniec Ciosańca Józef Dulat opowiadał piszącemu to hasło, że więźniowie tego obozu zostali w czasie ewakuacji rozstrzelani przez konwojujących ich strażników w pobliskim lesie, a na tej mogile powojenni mieszkańcy wsi postawili krzyż.

Ponadto w Sławie w okresie wojny przebywali liczni robotnicy przymusowi: Ukraińcy, Rosjanie i Polacy. Najgorzej traktowani byli robotnicy polscy. Krępowani byli różnymi nakazami i zakazami. Szczególnie dotkliwym był obowiązek stawania do apelów, w czasie których dochodziło do bicia i maltretowania, jak też zakaz chodzenia do kościoła i do kina. Nie wolno im było oddalać się z miasta bez zezwolenia policji. Polacy obowiązani byli do noszenia na wierzchniej odzieży znaku rozpoznawczego – litery „P”. (Andrzej Malinowski)

Szkoła Podstawowa nr 8 im. Jana z Głogowa

Szkoła podstawowa nr 8 w Głogowie rozpoczęła swoją działalność 2 września 1974 r.. Znajduje się ona na osiedlu "Chrobry" przy ul. Gustawa Morcinka. Od 1 maja 1975 r. szkoła nosi imię Jana z Głogowa. Imię to nadało szkole Kuratorium Okręgu Szkolnego w Zielonej Górze. We wrześniu 1978 r. nastąpiło uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej fakt nadania jej tego imienia.

10 października 1980 r. w szkole odbyła się wielka uroczystość. Otrzymała ona sztandar. Fundatorami sztandaru były: Komitet Rodzicielski oraz zakład opiekuńczy Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nadodrze” w Głogowie.

W ciągu dwudziestoletniej działalności szkoły funkcje dyrektora tej placówki pełniły cztery osoby. Pierwszym dyrektorem od roku szkolnego 1974/75 był nie żyjący już Józef Aduchowski. Od września 1979 r. funkcje dyrektora pełnił Zygmunt Włodarczak. W roku szkolnym 1982/83 obowiązki dyrektora przejęła Roma Chmielewska. Obecnie dyrektorem szkoły jest Antoni Krechowiec, który pełni tę funkcję od roku szkolnego 1993/94.

W latach 1974-1994 w szkole pracowało łącznie 173 nauczycieli. Siedmioro z nich pracuje od początku istnienia szkoły do chwili obecnej.

Budynek szkolny posiada 25 izb lekcyjnych, bibliotekę, salę gimnastyczną, świetlicę oraz stołówkę. Staraniem nauczycieli wszystkie klasy i pracownie są funkcjonalnie urządzone, estetycznie i ciekawie wyposażone. W wielu konkursach na najlepszą klasopracownię „ósemka" zajmowała czołowe miejsce w Głogowie i w województwie.

Od początku istnienia w szkole działały liczne koła przedmiotowe i zainteresowań oraz organizacje uczniowskie. Były to: ZHP, PCK, SKO, Samorząd Uczniowski oraz Szkolny

Klub Sportowy "Sparta". Dzięki zaangażowaniu opiekunów i uczniów szkoła może się poszczycić znacznymi osiągnięciami czego dowodem są liczne wyróżnienia, puchary i dyplomy. Niejednokrotnie uczniowie szkoły zajmowali i nadal zajmują pierwsze miejsca na różnych konkursach, olimpiadach i zawodach sportowych.

Szkoła wypracowała sobie kilka bardzo ważnych tradycji. Do nich należą np. pasowanie dzieci siedmioletnich na uczniów klas pierwszych oraz wręczenie odznaki "Wzorowy Uczeń". W pracy wychowawczej szkoły bardzo ważną funkcję odgrywa Komitet Rodzicielski.

W roku szkolnym 1994/95 naukę w szkole pobiera 844 uczniów, pracuje 53 pedagogów i 15 pracowników administracji i obsługi. W ciągu 20 lat działalności szkołę opuściło 2.219 uczniów. (Bogusław Mielcarek)

Źródło: Opracowano na podstawie Kroniki Szkoły oraz pracy magisterskiej M. Oleśkow, Monografia Szkoły Podstawowej nr 8 w Głogowie.

Szymocin – tryptyk gotycki

W kościele p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Szymocinie, wzniesionego w końcu XIV w. z kamienia polnego i cegły, w bocznej kaplicy z XVI w. znajduje się cenny tryptyk późnogotycki datowany na rok 1515. Dzieło o wymiarach 145x114 cm przedstawia w formie płaskorzeźby scenę: „Duża Święta Rodzina” ufundowane przez miejscowego właściciela Melchiora Sachsa Gorin, który jednocześnie był również założycielem Bractwa Różańcowego. Najstarsze retabula ołtarzowe pojawiły się na terenie Europy Zachodniej w XIV w. między innymi w miastach: Bruksela, Antwerpia i w szeregu miejscowości w Nadrenii oraz wzdłuż wybrzeży Morza Północnego i Bałtyku. Na ziemiach Polski większość obiektów powstała na przełomie XV i XVI w., nie tylko na Śląsku ale również w Małopolsce i na Pomorzu.

Szafy ołtarzowe najczęściej wykonywano z drewna. Treść ołtarza była oparta na schemacie kompozycyjnym o układzie trójdzielnym, gdzie środkowa część tryptyku utrzymywała umieszczone po bokach dwa skrzydła. Temat św. Rodziny w ikonografii chrześcijańskiej zajmuje poczesne miejsce. Wiąże się on – obok Świętych Rodziców i Drzewa Jessego z genealogią Jezusa. Na tryptyku w Szymocinie odnajdujemy w scenie centralnej nie tylko postać św. Anny i Marii z dziećmi Jezus (Anna Samotrzecia), ale również dwie inne córki: Annę Salome z dwoma synami (św. Jakubem Starszym i św. Janem Ewangelistą) i Marią Kleofasową z czwórką dzieci (św. Jakubem Młodszym, Józefem, Szymonem i Judą Tadeuszem). W górnej części szafy ołtarzowej umieszczono na balkonie postacie uzupełniające całość kompozycji tzw. wielkiej rodziny św. Anny. Nad Marią artysta usadowił posiac św. Józefa opiekuna, nad Anną trzech jej mężów: Joachima, Salomasa i Kleofasa. Tutaj również znaleźli się krewni NMP - św. Elżbieta,

Zachariasz i Jan Chrzyciel. Po drugiej stronie balkonu zaprezentowano mniej znane postacie: Elind, Emerentia, Enim - Memelia i Serwantius. W bocznych otwieranych skrzydłach tryptyku twórca umieścił w czterech kwaterach najważniejsze wydarzenia dotyczące narodzin Marii: Odrzucenie ofiary św. Joachima w świątyni, narodzenie NMP, spotkanie św. Joachima z Anną przy Złotej Bramie i wstąpienie Marii do świątyni w Jerozolimie. Niezwykle interesującym elementem ostatniej z wymienionych scen są schody, po których stąpa trzyletnia Maria ofiarowana na służbę Bogu przez swoich rodziców. Schody te mają 15 stopni co określa nie tylko liczbę psalmów gradualnych ale również sumę cyfr 7 i 8 czyli symbole Starego i Nowego Przymierza. Na zewnętrznej stronie po zamknięciu szafy namalowano Zwiastowanie NMP. Dzieło to nie posiada predelli i zwieńczenia. Pochodzi z kręgu szkoły śląskiej. (Józef Cwynar)

Literatura: A. Ziomecka, Pracownia wrocławskiego Mistrza św. Rodziny i jej związki z Czechami. W: Sztuka i ideologia XV wieku, Warszawa 1978; A. Ziomecka, Śląskie rtabula szafowe w drugiej połowie XV wieku i na początku XVI w., Roczniki Sztuki Śląskiej, t. 10, Wrocław 1976; T. Wotczek, Tryptyk ze sceną św. Rodziny ze zbiorów KUL. Roczniki Humanistyczne z. 4 Historia Sztuki t. XXXIV, Lublin 1986; S. Kowalski, Zabytki Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1976.

Zespół Szkół Ekonomicznych

Historia Zespołu Szkół Ekonomicznych sięga roku 1956, gdy 1 września od Zasadniczej Szkoły Mechanizacji Rolnictwa odłączono Zasadniczą Szkołę Zawodową. Nowo utworzona szkoła mieściła się w budynku przy ul. Jedności Robotniczej 38. Pierwszym jej dyrektorem został Kazimierz Buszkiewicz, kierownikiem warsztatów - Józef Piotrowicz, kierownikiem praktyk - Franciszek Ruszała, kierownikiem internatu - Aleksander Górski, a kierownikiem zajęć pozalekcyjnych była Halina Potępa. Ogółem szkoła liczyła 8 oddziałów, 12 nauczycieli i 185 uczniów, którzy kształcili się w zawodach: stolarz - okuwacz i ślusarz wyposażen kadłubów. Dwa lata później uczniowie z tych klas przeniesieni zostali do Szkoły Mechanizacji Rolnictwa, a szkoła zmieniła nazwę na Zasadniczą Szkołę Handlowo - Gospodarczą, w której dominowały dwie specjalności: sprzedawca i gospodarstwo domowe i żywienie zbiorowe.

1 września 1959 r. szkoła zmieniła nazwę na Zasadniczą Szkołę Zawodową nr 2. Od września 1961 r. działalność rozpoczęło Technikum Ekonomiczne. Rok później ZSZ nr 2 przeniesiona została do budynku przy ul. Karola Miarki, w którym mieści się do dzisiaj. W tym też roku utworzono Technikum Gastronomiczne. W dawnej siedzibie szkoły powstał internat i rozbudowano warsztaty szkolne.

13 czerwca 1964 r. placówka otrzymała swojego patrona, którym został Władysław Broniewski. Ważną datą w historii szkoły był rok 1966. W tym roku bowiem jej mury opuścili pierwsi absolwenci ze świadectwem dojrzałości, a było ich 89. W 1967 r. szkoła otrzymała sztandar ufundowany przez Komitet Rodzicielski.

W roku 1972, w wyniku reorganizacji, w skład ZSZ weszło Policealne Studium Ekonomiczne, Liceum Ekonomicz-

ne, Technikum Gastronomiczne, Liceum Zawodowe, Zasadnicza Szkoła Zawodowa i Zasadnicza Szkoła Doksztalająca. W wyniku kolejnej reorganizacji w roku 1974, szkoła zmieniła nazwę na Zespół Szkół Ekonomicznych i ta nazwa obowiązuje do dzisiaj.

W 1983 r rozwiązano internat, a z sal budynku korzystali początkowo uczniowie ze szkół podstawowych nr 1 i 8, a następnie mieściły się w nim biura Miejskiego Zespołu Ekonomiczno - Administracyjnego Szkół. Po jego rozwiązaniu, w 1994 r, budynek ponownie został przekazany Zespołowi Szkół Ekonomicznych. W roku szkolnym 1985/86 nastąpiła zmiana na stanowisku dyrektora. Odchodzącego na emeryturę Kazimierza Buszkiewicza zastąpił Stanisław Majcher. Po nim, w roku 1991, dyrektorem została Anna Cugier.

Obecnie w szkole funkcjonuje Liceum Ekonomiczne, Liceum Zawodowe. Technikum Zawodowe, Zasadnicza Szkoła Zawodowa ze specjalnościami: piekarz - ciastkarz, kucharz, sprzedawca i klasa wielozawodowa oraz szkoły dla dorosłych: Liceum Ekonomiczne, Liceum Handlowe i Technikum Zawodowe. W roku szkolnym 1994/95 ZSE liczył 1.421 uczniów, 60 nauczycieli i 46 oddziałów. Od 1 września 1995 na terenie szkoły rozpocznie działalność Policealne Studium Zawodowe o specjalności ekonomika i organizacja przedsiębiorstw. (Krzysztof Zawicki)

Literatura: Kroniki szkolne i tekst przemówienia z okazji trzydziestej rocznicy nadania szkole imienia.

Wykaz autorów:

Roman Bochanysz
Antoni Bok
Janusz Chutkowski
Janusz Cieślik
Józef Cwynar
Krzysztof Czapla
Krzysztof Demidziuk
Jerzy Dymytryszyn
Piotr Gierczak
Gustaw Goliński
Robert Górniak
Zenon Hendel
Jerzy Herman
Dariusz Hybel
Jerzy Jankowski
Stanisław Krasnowski
Sławomir Krawczyk
Irena Kubiak
Andrzej Kurzak
Paweł Łachowski
Sylvia Malcher
Krzysztof Motyl
Andrzej Malinowski
Bogusław Mielcarek
Krzysztof Nowak
Artur Pacyga
Antoni Przybysz
Rafał Rokaszewicz
Zbigniew Rybka
Andrzej Sadowski
Jerzy Sadowski
Ryszard Sieledczyk
Magdalena Świdarska
Bronisław Umiński
ks. Aleksander Walkowiak
Andrzej Zawicki
Krzysztof Zawicki

Alfabetyczny spis treści
Encyklopedii Ziemi Głogowskiej
zostanie dołączony do ostatniego
zeszytu w 1995 r.